

Vándorló budapesti szobrok kalandos sorsa

A nemzet tavaly emlékezett meg országos emlékünnepek keretében Kölcsey Ferencről, a Himnusz költőjéről, halálának századik évfordulóján. Ekkor határozta el, hogy Kölcsey Ferencnek Nagykárolyban lerombolt szobrát Kallós Ede szobrászművésszel újra faragtatják és felállítják az ország fővárosában. A nagykárolyi Kölcsey-szobor mása — mint megirtuk — elkészült és vasárnap avatják fel a Batthyány-téren. Kiskunfélegyházán áll most Petőfi Sándor segesvári szobra. Róna József rozsnyói Kossuth-szobrát, amelyet a csehek a városháza egyik helyiségébe zártak, most újra felállítják.

Nemcsak elszakított területek szobrai jutottak ilyen szokatlan vándorsorsra. Kevesen figyelik és még kevesebben tudják, hogy — bár egészen más okokból — Budapesten is nem egy szobor változtatta helyét. A vándorló budapesti szobrok közt van olyan is, amely még ma sem lelte meg végleges helyét.

A Hentzi-szobor meg az „Öreg honvéd“

A legismertebb fővárosi vándorló szobor az úgynevezett „harcos-emlék“, amelyet Hentzi-szobor néven ismer a köztudat és a történelem. Ez az emlékmű — mely annyi keserűséget és izgalmat okozott, nemcsak a főváros lakosságának, hanem az egész ország népének és politikai küzdelmek központjába került — ma már a történelemé. 1852 június 12-én avatták fel a császár és a főhercegek jelenlétében a budavári Szent György-téren, a Hentzi Henrik tábornok és elcsélt tisztársai emlékére emelt oszlopot. 1895-ben Szeless Adorján lapszerekesztő dinamitmerényletet kísérelt meg ellene. Utóbb átszállították a hüvösvölgyi hadapródiskola kertjébe, az 1849 május 21-én Budán elesett osztrák tisztek sirja fölé. A forradalmárok 1918-ban szétérték a Hentzi-emlékművet.

A szabadságharc emléket idézi napjaink vándorló szobra: az „Öreg honvéd“ is. Horvay János műve a nagyméretű szakállas, ülő 48-as honvéd. A művész eredetileg a Kossuth-szobor mellékalakjának tervezte. Némelyek abban a hiedelemben voltak, hogy az „önviaskodó Görgeyt“ ábrázolja a szakállas honvéd, állítólag közbeleptek és emiatt nem került az „Öreg honvéd“ a budapesti Kossuth-szobor mellékalakjai közé. A főváros megszerezte és 1934-ben a Lovas-uti játszótér parkjában helyezte el. 1936-ban a török uralom alól felszabadult Buda ünneplésekor más emlékművek elhelyezése miatt innen, a Várhegy oldalából leszállították a kiürített régi tabáni temetőbe és ott ideiglenesen egy mélyedésben helyezték el a 49-iki névtelen honvédek között. A sirt rövidesen feltárták, a rajta álló obeliszket a honvédek hamvaival együtt a németvölgyi temető emlékkertjébe viszik és akkor nyilván újabb vándorútra kel az „Öreg honvéd“ is...

Szobor husz évig — raktárban

A Nemzeti Színháznak a Röck Szilárd-utca felé néző oldalkapuja mellett áll id. Lendvay Károly szin-

jén a régi pesti szobrok közül — a kulturtörténelem megállapítása szerint — több rejtélyes módon eltűnt. Az Irma-téri 1723-ban emelt Mária-oszlop eredetileg a Batthyány-téren állt, 1826-ban vitték mai helyére a Mária-térre, de a rövid útban mellékalakjai elkallódtak. Az Epreskertben áll ma az 1749-ben épült barokk Kálvária, amely a Kálvária-tér és Karpfenstein-utca kiépítésekor került oda.

A vándorlásnak ma sincs vége. Rövidesen utra kel a Flórián-szobor néven ismert Fogadalmi oltár a Flórián-téren. Gróf Zichy Miklós állíttatta 1763-ban a nagy pestis pusztítása idején. Az óbudai hid építése miatt lebontották sok régi házát és az utak, utcák rendje megváltozik. A hid építésének és Óbuda városrendezésének tervei szerint a Fogadalmi oltárt — amelyen Szent Flórián szobra is áll — elszállítják mostani helyéről, a tér öreg gesztenyefái közül és másutt állítják fel. A szobrok, emlékművek vándorolnak ma is, mint a multban és nem mindig törődve helytörténeti vonatkozásokkal, rendelik el városrendezési okokból áthelyezésüket.

Tamás Ernő.

művész szobra. A Nemzeti Színház első nagy gárdájának hősszínésze, a nagy tragikus művész és Shakespeare első pesti előadásának főszereplője az a ritka színész, akinek halála után szobrot emeltek. Am a nagy színész szobra ugyancsak kalandos vándorlás után jutott el mostani helyére.

1860-ban a régi Nemzeti Színház bejárata előtt állították fel a szobrot, amely Dunaiszky László régi pesti szobrász alkotása. Apja, Lőrinc, az egyik legregibb pesti szobrászmester volt a múlt század elején. A Lendvay-szobrot utóbb a színház udvarába tették, majd 1913 őszén, amikor lebontották a nemzeti színház régi hajlékát, Lendvay-szobra raktárba került. Husz évig állt elfeledve egy budapesti kőfaragó raktárban, míg végre a főváros 1936-ban rendbe hozta és alacsony talapzatra téve, felállította mostani helyére.

Görög istennők, muzsák — és Pálmai Ilka szobrának vándorútja

A főváros néhány év előtt megünnepelte Budavárának a törököktől való visszavívását és a vár legregibb épületeivel büszkélkedő kis Iskola-teret elnevezte Ince pápa-térnek, mert itt kapott helyet az ostrom idején a magyarságot megsegítő pápa szobra. A gesztenyefákkal szegett, meghitt kis park közepén azelőtt Hebe kutja állott. Három év telt el azóta és a budapestiek már is elfeledték. Bizonyára még a Vár régi lakói közül is sokan csak pünkösdkor tudták meg, hol várja sorsának fordulását a régi bájos vas-szobor. A főváros illetékes ügyosztálya ugyanis három év óta sem talált — ha ugyan egyáltalán kerestett —, helyet a Hebe-kut számára. Ince pápa szobrának felállítása előtt bevitték a kutat a téren levő régi iskolaépület udvarára, a kut alapzatát felállította két fa közé és az ifjuság istennőjének vasalakját lefektette közé. Pünkösdkor szavazóhelyiség volt ebben az iskolában, itt szavaztak a Vár főrangú lakói is, élikön víz Horthy Miklós kormányzó feleségével. Bizonyára sokan elcsodálkoztak az udvar porában heverő női szobor-alakon, amely hajdan a Nándor-tér közútját díszítette. A Hebe-kutját az ötvenes évek elején állították fel a Nándor-téren és 1923-ban vitték csak át a mai Ince pápa-térre, mert akkor helyezték el ott a Kapisztrán-szobrot.

A Vár egy másik istennő alakja is sokat vándorolt, míg végleges helyre jutott. Mikor II. József Budára helyezte a császári hivatalokat, Buda tanácsa lovasszobrot akart állíttatni neki a városháza — a mai I. kerületi előjáróság épülete — elé, a közút hat-szögű medencéje fölé. II. József ellenezte ezt és így a lovasszobor helyett 1784-ben Carlo Adami idegen szobrász városvédő Pallas Athene ülőszobra került a kut fölé a térre. Utóbb a Vár rendezésekor a kutat szétbontották és Pallas Athene magántulajdonba, egy svábhegyi villa kertjébe került. Végül 1928-ban a főváros visszavittette a Várba és a szobrot beillesztették az előjárósági épület Szentháromság-téri sarkába. Ma is ott trónol a városvédő görög istennő. Pallas Athene előtt Loyolai Szent Ignác szobra díszítette a kutat. Az istennő szobrának felállításakor a szent a Mátyás templomba, majd utóbb — Szent Lászlóvá átfaragva — a máriaremtei templomba került.

A Fővárosi Múzeum városligeti épületének bejárata előtt négy nagy muzsa-szobor áll. Ezek egykor a régi pesti német színház homlokzatát ékesítették és csak a világháború után kerültek a múzeum elé a Városligetbe.

A görög istennők vándorsorsára jutott egy híres pesti színész szobra is. A Népszínház előcsarnokában állott egykor Pálmai Ilka fehérmárványból faragott mellszobra, amelyet Stróbl Alajos alkotott. A Népszínház megszűnése után a szobrot a színházépületből a Fővárosi Múzeumba vitték és ma is ott van.

Nagy Kristóf és a fából faragott lovasvitéz

Várostörténeti emlék Nagy Szent Kristóf hatalmas szobra, mely most a központi városháza I. számú udvarán áll. Bauer Mihály pesti mester készítette, 1833-ban, dr. Birly házának bejárata fölé. A Kristóftér e régi házát 1909-ben lebontották és akkor vitték Budapest legnagyobb épületszobrát a városháza udvarára.

Az ember könnyen felejt. Különösen az izgalmas eseményekben annyira gazdag mai időkben. Már alig jut eszünkbe, hogy a Deák-térről hiányzik a renaissance lovasvitéz fából faragott nagy szobra: Sidló Ferenc műve, a „Nemzeti Áldozatkésztség“. 1915-ben állították. Minden adakozás jeléül szöveget vagy kis vastáblát illesztettek bele és a fából faragott vitézből — vasvitéz lett. Bár fátetőzet védte, romlásnak indult és 1924-ben a Ludovika kertjébe vitték.

Vándorló és eltűnt régi szobrok

Igazságtalanság volna azonban azt mondani, hogy a budapesti szobrok napjainkban jutnak ilyen furcsa kalandos sorsra. A mult is bőven ismer ilyen eseteket. Imhol a Múzeum-kertben Kisfaludy Károly emlékműve, Ferenczy Istvánnak, a magyar szobrászművészet uttörőjének egyetlen köztéren álló szobra — negyven évig várt, amíg a Múzeum-kertbe került. Igaz, hogy a cenzura akadémikusodása gátolta felállítását. Elhelyezték tehát a Nemzeti Múzeumban és már-már elfeledték, mikor a Kisfaludy Társaság közbelépett és negyven év után, 1875-ben mai helyére tették.

A kőbányaiak közül bizonyára csak a legöregebbek tudják, hogy a Nereidák-kutja a századforduló óta áll a Liget-téren. Azelőtt a Ferenciek-terét díszítette, hova 1835-ben állították fel. A Népliget sétálói közül is kevesen sejtik, hogy a Halászos-kut hajdan a belvárosi Hal-téren, az Oroszlános-kut a terézvárosi templom előtt állott a mult században a Női szoborral együtt és csak a 90-es évek második felében telepítették ki e kutakat a Népligetbe. A XIX. század ele-